

Gehouden in kōrero, niet teruggebracht tot een getal — meervoudige waarden, levende organisaties en AI

John G. Stroh — My Digital Sovereignty Ltd

Gehouden in kōrero, niet gereduceerd tot een getal — meervoudige waarden, levende organisaties en AI

John G. Stroh — My Digital Sovereignty Ltd

27 mei 2026

De hui die niet eindigt in een stemming

Een hui komt bijeen in een wharenuī of rond een tafel. Er wordt een kaupapa aan de orde gesteld — een vraag, een voorstel, een spanning die moet worden uitgewerkt. Kōrero ontvouwt zich: mensen spreken om beurten volgens de tikanga van de marae of de entiteit. Elke bijdrage draagt in zich wie het zei, wanneer, en vanuit welke positie. De kōrero neemt de tijd die nodig is. Op een gegeven moment wordt de strekking van de hui duidelijk. Er wordt een whakatau bereikt — soms een consensus, soms een formele stemming, soms een uitstel voor verdere kōrero elders. De meneti legt het besluit vast, met verwijzing naar de kōrero waaruit het voortkwam.

Wat is het verslag van deze bijeenkomst?

Het verslag is de kōrero EN het besluit. Het besluit zonder de kōrero is onbegrijpelijk — je zou niet weten wat er in spanning stond, wat er werd toegegeven, wat er onopgelost bleef. De kōrero is geen preambule; het is medebepalend.

Westerse bestuursplatforms modelleren het verslag anders. Een motie wordt ingediend, gesteund, besproken, in stemming gebracht en wordt aangenomen of verworpen. De stemuitslag is het verslag. Het debat is beleefdheid, geen gezag.

Het argument van dit artikel is structureel: hui beraadslaging is geen “zachter bestuur” dat vertaald moet worden in een stemuitslag om te tellen. Het is de structureel correcte vorm voor het vasthouden van meervoudige waarden — waarden die niet tot één enkel getal kunnen worden herleid — door middel van een levende, participatieve praktijk. In de late westerse filosofische traditie begonnen met name twee denkers te verwoorden wat hui al altijd heeft gedaan: Isaiah Berlin over pluralisme, Christopher Alexander over levende structuur. Het debat over AI-bestuur, waar nu wordt beslist wat computers voor gemeenschappen moeten doen, heeft nog niet serieus genomen wat Berlin en Alexander begonnen te benoemen. Dit artikel is een poging om de brug te slaan.

Wat de kāhui -praktijk in stand houdt

Het platform waarop de kāhui in dit artikel is gebaseerd, is Village Kāhui Māori, een werkend platform voor soevereine documenten Māori -bestuursorganen. De structurele vorm van besluitvorming die het hanteert, is eenvoudig en niet nieuw — het is wat kāhui al generaties lang doen. De vier stappen zijn:

Kaupapa. Er wordt een onderwerp, vraag of voorstel aangedragen ter overweging door de kāhui. Het heeft een titel, een achtergrond en een vermelding van wie het heeft aangedragen en waarom. De kaupapa is niet het antwoord; het is de vraag die de kōrero opent.

Kōrero. Leden van de kāhui dragen hun perspectieven bij. Het platform legt deze vast als een discussiethread met bronvermelding, gedateerd en bewaard in het archief. De te reo van de kōrero wordt bewaard, tenzij de spreker anders kiest.

Whakatau. Het besluit. Dit kan een consensus zijn, een formele stemtelling, een uitstel, een doorverwijzing naar een specifieke persoon of commissie. Het platform dwingt geen stemming af. Het legt vast wat de kāhui doet.

Meneti. De notitie die het besluit bevat, met verwijzingen naar de kōrero waaruit het voortkwam. De meneti is niet het verslag. De kōrero PLUS de meneti is het verslag.

Een tweede structureel detail. Het platform benoemt rollen in te reo omdat de rollen een betekenis hebben die het Engels afvlakt:

- **Rangatira** — hoogste gezag voor de kāhui, met verantwoordingsplicht jegens de hapū die hen heeft benoemd. Geen “eigenaar”.
- **Kaitiaki** — rentmeesterschap over de werkruimte, handelt namens de aanwezigen en afwezigen. Geen “moderator”.
- **Mema** — neemt deel aan de kāhui. Geen ‘gebruiker’.

Dit zijn geen stilistische voorkeuren. De Engelse alternatieven hebben de verkeerde vorm. “Eigenaar” impliceert eigendomsrechten en eenzijdige autoriteit. “Moderator” impliceert toezicht op de inhoud. “Gebruiker” impliceert een klantrelatie. Rangatira / kaitiaki / mema hebben elk een andere mana, een andere verantwoordelijkheid, een andere manier vankāhui. Het platform heeft de verkeerde vorm voor het werk als het deze afvlakt.

Een derde detail. Naleving ten opzichte van de Kroon — rapporten van Charities Services, dossiers Māori Land Court, registers van Incorporated Societies — is beschikbaar, maar voortgekomen uit hetzelfde dossier. De kāhui doet zijn werk op zijn eigen manier; de nalevingsresultaten zijn afgeleide artefacten. Dit is van belang omdat de meeste platforms het omgekeerde hebben: naleving ten opzichte van de Kroon vormt het centrum van het dossier, met culturele kadering als versiering daarbovenop. Kāhui Māori keert de nadruk om.

Dit is geen functie die het platform “levert”. Het is het structurele feit dat het platform niet mag instorten. Het werk was er al; de taak van het platform is het te dragen zonder het af te vlakken.

Berlin – pluralisme, onherleidbaarheid, het geweld van de enkele score

Isaiah Berlin heeft zijn leven lang betoogd dat de diepste menselijke waarden meervoudig en onvergelykbaar zijn. Vrijheid, gelijkheid, barmhartigheid, rechtvaardigheid, solidariteit, trouw, moed, waardigheid — elk is een ultiem goed in het menselijk leven. Geen enkele is herleidbaar tot een andere. De keuze tussen hen, wanneer ze met elkaar in conflict zijn, is een echte keuze tussen zaken die er werkelijk toe doen, niet een afweging tegen een gemeenschappelijke maatstaf.

Dit is waardepluralisme. Het is Berlins belangrijkste filosofische bijdrage, en het is de bijdrage die het meest consequent verkeerd wordt begrepen.

De verkeerde interpretatie is om pluralisme te behandelen als een verfijnde vorm van relativisme — “alle waarden zijn even geldig, jouw waarheid is van jou, de mijne is van mij”. Dat is niet het standpunt van Berlin. Het standpunt is veel sterker: er zijn werkelijk meerdere goederen; ze staan soms werkelijk met elkaar in conflict; het conflict is niet bij voorbaat op te lossen door een overkoepelend principe dat ze rangschikt; de praktische oplossing vereist oordeelsvermogen, aandacht en de bereidheid om het verlies te dragen wanneer het ene goed wordt opgeofferd voor het andere. Hannah Arendt noemde iets dat dicht bij deze *pluraliteit* ligt — de menselijke conditie van het meervoudig zijn, waarbij elk leven zijn eigen perspectief heeft, geen enkel herleidbaar tot een ander. Joseph Raz herformuleerde het in termen van praktische rede: de redenen voor handelen die voortvloeien uit ultieme waarden zijn zelf meervoudig, en de handelende persoon moet ze in spanning houden in plaats van ze samen te vatten tot een nut.

Berlins *The Hedgehog and the Fox* is een parabel hierover. De egel weet één groot ding – hij organiseert de wereld rond één enkel principe en streeft dat na. De vos weet veel dingen en dringt niet aan op eenheid. Berlins argument is niet dat vossen slimmer zijn; het is dat de wereld vosvormig is. Het project van de egel om alles tot één groot ding te herleiden is een project dat geweld doet aan de feitelijke pluraliteit van menselijke goederen.

Two Concepts of Liberty past dit toe op een specifiek geval. Negatieve vrijheid is de afwezigheid van inmenging. Positieve vrijheid is het vermogen tot zelfbeheersing, autonomie, volledige deelname aan een zinvol leven. Beide zijn reëel. Geen van beide is te herleiden tot de andere. Het herleiden van negatieve vrijheid tot positieve vrijheid leidt tot paternalisme – “je wilt niet echt vrijheid van inmenging; je wilt zelfbeheersing, wat vereist dat wij je begeleiden”. Het reduceren van positieve vrijheid tot negatieve vrijheid leidt tot een beperkte vrijheid die de voorwaarden voor de zinvolle uitoefening ervan uit het oog verliest. Het argument is niet dat de ene wint. Het argument is dat beide waarden zijn, en dat een serieuze politiek beide in evenwicht moet houden.

De structurele implicatie voor AI is direct, en deze is niet serieus genoeg genomen.

Elk systeem dat is geoptimaliseerd tegen een scalaire doelstelling, pleegt structureel geweld tegen de pluraliteit van waarden. De scalaire is de egelvorm. De benchmark is de egelvorm. Het beloningsmodel dat één enkel getal oplevert, is de egelvorm. Elk van deze reduceert wat onherleidbaar meervoudig is tot één groot geheel, en optimaliseert vervolgens tegen dat één grote geheel.

De optimalisatiepoort — het punt waarop een kandidaat-output wordt geaccepteerd of afgewezen, een kandidaat-beleid wordt gepromoveerd of gedegradeerd, een kandidaat-instructietekst wordt behouden of weggegooid — is de plaats van het geweld. Waar de poort een enkel getal is, is het geweld al aangericht voordat de output de persoon bereikt voor wie deze bedoeld was .

Kāhui praktijk weigert deze ineensorting. Het verslag bevat de kōrero juist omdat de kōrero de plek is waar de meervoudige goederen leven — de zaken die in spanning werden gehouden, de overwegingen die werden afgewogen zonder te worden gescoord, het afwijkende standpunt dat werd bewaard. Als je de kōrero samenvoegt met de stemtelling, is het geweld al gepleegd. Houd de kōrero naast de whakatau en dat is niet het geval.

Een korte galerij van stemmen in deze traditie, medereizigers die het waard zijn om te kennen. **Bernard Williams** over moreel geluk en de grenzen van de praktische rede — er zijn situaties waarin elke keuze een fout is; de taak is niet om het verkeerde te vermijden, maar het te dragen. **John Gray** over agonistisch liberalisme — de meest directe intellectuele erfgenaam van Berlin, die het pluralismeargument verder doorvoert in de bewering dat liberale regimes zelf slechts één van de vele regelingen zijn, en geen universele eindtoestand. **Charles Taylor** over multiculturele erkenning — de onherleidbaarheid van kaders waarbinnen goederen begrijpelijk zijn. **Iris Murdoch** over aandacht als de ethische basis — het vermogen om de ander te zien zoals hij is, niet zoals onze doelen hem nodig hebben.

Geen van deze stemmen komt voor in de meeste discussies over AI-governance. Het feit dat ze dat niet doen, maakt deel uit van de kloof die dit artikel aan de orde stelt.

Alexander — levende structuur, participatie, de kwaliteit zonder naam

Christopher Alexander was architect en zijn boeken gaan over gebouwen. Hij heeft vijftig jaar lang onderzocht waarom sommige gebouwen, straten, kamers en tuinen levend aanvoelen, terwijl andere — ook die welke met aanzienlijke expertise en een groot budget zijn gebouwd — dood aanvoelen.

Zijn antwoord is dat er een structurele eigenschap is die hij *leven*, of heelheid, of — in zijn meest beklijvende uitdrukking — *de kwaliteit zonder naam* noemt. Het is herkenbaar. Je kunt in twee kamers staan, de ene levend en de andere dood, en weten welke welke is. Het is niet meetbaar. Er is geen maatstaf die het vastlegt; op het moment dat je het tot een getal probeert te herleiden, glipt het weg.

The Nature of Order, zijn vierdelige late werk, zet de structurele beschrijving uiteen. Heelheid komt voort uit de interactie van *centra* — geometrische, perceptuele, structurele entiteiten die elkaar versterken of verzwakken door hun onderlinge relaties. Een levende structuur heeft centra die elkaar ondersteunen; een dode structuur heeft centra die met elkaar concurreren of willekeurig zijn. Het werk van het maken van iets levends is het werk van het versterken van centra zodat ze elkaar versterken, en dit werk wordt geduldig gedaan, in vele kleine stappen, door deelname van de mensen die in het resultaat zullen wonen.

A Pattern Language en *The Timeless Way of Building*, zijn eerdere werk, verwoorden dit als een ambachtelijke methodologie. Een patroontaal is een reeks generatieve

regels die de mensen die een plek gaan bewonen, laat deelnemen aan de totstandkoming ervan. Niet door een blauwdruk te tekenen en die door te geven; maar door aan te passen en opnieuw aan te passen, één patroon tegelijk, door gebruik, observatie en zorg.

De stelling die Alexander in al dit werk naar voren brengt, is dat *levende systemen niet kunnen worden gecreëerd door een top-downbenadering*. Ze ontstaan uit participatie. Ze vereisen voortdurende aanpassing. Ze zijn afhankelijk van wat rationalistische ontwerpideologieën 'irrationele' factoren noemen — liefde, zorg, aandacht, het jarenlange geduld om een plek te koesteren en op te merken wat er wel en niet leeft.

Wanneer dit wordt toegepast op gemeenschappen en organisaties, is de implicatie opvallend. Een gemeenschap is geen verzameling kenmerken. Een gemeenschap is een levend iets in de zin van Alexander - haar leven komt voort uit participatie, voortdurende aanpassing, belichaamde vectoren die liefde, verdriet, aandacht en het lange geduld om de kaupapa in de loop van de tijd vast te houden omvatten. Een organisatie die de kwaliteit van Alexander bezit, is er een waarin de leden hun eigen werk in de vorm ervan kunnen herkennen; de centra versterken elkaar omdat de mensen die erin leven deelnemen aan hun versterking.

De implicatie voor AI is ook direct.

Een AI die een levende organisatie dient, kan haar participatieve leven niet vervangen. Ze kan er alleen aandacht aan besteden. De gesloten-lus optimalisatie — een vast doel, een benchmark die oordeelt, een artefact dat afdrijft naar hogere scores zonder dat de mensen die het artefact dient meewerken aan het vormgeven van waar het naartoe drijft — doet het tegenovergestelde. Het verbreekt de participatieve lus. De optimalisatie draait zonder de gemeenschap erin. De gemeenschap is de begunstigde of het slachtoffer van waar het naartoe drijft, nooit de deelnemer aan het vormgeven van de richting.

Kāhui -praktijk draagt Alexanders patroon op natuurlijke wijze in zich. De kōrero is het participatieve maken. De whakatau is het centrum dat versterkt of verzwakt wordt, afhankelijk van of de kōrero het ondersteunt. Mātauranga — de kennis die een gemeenschap bezit — is geen vaststaand regelboek; het is de voortdurende aanpassing van de praktijk naarmate de kāhui met nieuwe omstandigheden wordt geconfronteerd. De taak van het platform is om dit werk uit te voeren zonder het te bevriezen in een statische reeks functies. Alexander zou de structurele vorm onmiddellijk hebben herkend.

De brug — waarom optimalisatie ten koste van bruikbaarheid faalt in levende organisaties

Zet Berlin en Alexander naast elkaar en de diagnose wordt scherper.

Berlin vertelt ons waarom schaalvergroting structureel geweld is tegen pluralistische waarden. Alexander vertelt ons waarom gesloten-lus optimalisatie het participatieve leven van gemeenschappen verscheurt. Samen identificeren ze twee verschillende structurele tekortkomingen in het dominante AI-bestuurskader, die beide fataal zijn:

1. Het kader reduceert wat onherleidbaar meervoudig is — de waarden die de AI zou moeten dienen — tot een scalaire doelstelling. (Berlin.)
2. Het kader verbreekt de participatieve kringloop — de gemeenschap die de AI zou moeten dienen, wordt een ontvanger, geen deelnemer. (Alexander.)

Elke tekortkoming op zich zou al ernstig zijn. Beide samen wijzen op een architectonische fout, niet op een afstemmingsprobleem.

Dit is geen klacht over specifieke AI-systemen die zich slecht gedragen. Specifieke systemen zullen zich beter of slechter blijven gedragen, afhankelijk van de techniek. Het argument hier ligt stroomopwaarts van de techniek: het kader waarbinnen de techniek wordt toegepast, kan op geen enkel niveau van vaardigheid of schaal doen wat governance voor pluralistische gemeenschappen vereist. Het kader is tweemaal structureel verkeerd.

De praktijk Kāhui is het werkende tegenvoorbeeld. Het schaalt niet door kōrero te reduceren tot een stemtelling. Het schaalt - wanneer het dat doet - door meervoudige belangen te behouden via voortdurende participatie. De leden van de kāhui zijn niet de ontvangers van een besluit dat tot stand is gekomen door een optimalisatieproces; zij zijn constitutieve deelnemers aan de beraadslaging die daartoe leidt. Wanneer er een nieuwe kaupapa ontstaat waarmee de bestaande tikanga nog niet is geconfronteerd, is de reactie kāhuiniet het raadplegen van een orakel dat vooraf is getraind op een corpus en mogelijke beslissingen rangschikt op basis van een score; de reactie is kōrero, de nieuwe kaupapa afzetten tegen wat al leeft in de tikanga, en een weg vinden die door de kōrero wordt ondersteund.

Het hedendaagse Māori -bestuurskader dat in dit werk wordt genoemd, is **Te Kāhui Raraunga's Māori Data Governance Model** — Tuia te korowai o Hine-Raraunga, de acht pou — en het bredere Māori AI Governance Framework dat deze organisatie heeft opgesteld. Dit is de huidige operationele referentie voor kaupapa Māori van data en AI; **Karaitiana Taiuru's** kritische analyse van 20 september 2025 (taiuru.co.nz/critical-analysis-mana-raraunga/) documenteert waarom de eerdere zes principes van Te Mana Raraunga (2016-2018) aanvulling behoeven wanneer ze specifiek op AI worden toegepast. De bepaling van Māori -kaders voor gegevensbeheer blijft bij Māori; dit artikel citeert deze bronnen omdat ze het huidige operationele werk zijn, niet als commentaar erop.

De polycentrische architecturale inzet die voortvloeit uit de brug is eenvoudig van structuur, ook al vereist de implementatie zorgvuldigheid. Elke kāhui, iwi, hapū, marae trust, whānau rōpū heeft zijn eigen sturende bevoegdheid over het platform dat hem dient. Er is geen globale optimalisator. Er is geen enkele score. Meervoudige goederen worden beheerd door meervoudige autoriteiten — precies de vorm die het pluralisme van Berlin vereist, in precies de participatieve modus die de levende structuur van Alexander vereist.

Twee architecturale basiselementen, beide in productie op het Village sovereign-records-platform, maken dit concreet.

Ten eerste: **stuurpakketten**. Elke bestuursinstantie ondertekent haar eigen pakket waarin wordt gedefinieerd wat de AI die haar huurder bedient mag nastreven, wat zij moet weigeren, welke culturele grenzen zij moet respecteren. Het pakket wordt door

de gemeenschap gedefinieerd; het platform zorgt ervoor; de gemeenschap heeft de bevoegdheid om het te herzien via hui en kōrero.

Ten tweede, **het controleren van culturele grenzen tijdens de uitvoering**. Outputs worden getoetst aan het stuurpakket op het moment dat ze worden geproduceerd, niet alleen tijdens de training. Sir Hirini Mead Tikanga Test — de eis dat een actie wordt beoordeeld aan de hand van de tikanga van de mensen op wie de actie van invloed is, door die mensen zelf — is het structurele patroon. De rol van het platform is om de test toe te passen die de gemeenschap heeft goedgekeurd, niet om die te vervangen door zijn eigen test.

Geen van beide primitieven is een functie. Beide zijn structurele verplichtingen die voortvloeien uit het serieus nemen van Berlin en Alexander — en de kāhui zij met vertraging verwoorden.

Waar de technische literatuur naartoe gaat — en de leemte die ze openlaat

Een reeks grensverleggend onderzoek convergeert naar een substraat dat dicht bij het substraat ligt Village gebruikt voor de delen van zijn systeem die zich in de loop van de tijd aanpassen. Het gedeelde patroon: een bevroren basismodel, een evoluerend tekstartefact dat de instructies van de agent bevat, een geautomatiseerde validatiepoort die kandidaatvarianten van het artefact accepteert of afwijst.

Stanfords **TextGrad** introduceerde het idee van gradiëntachtige updates van tekstartefacten via kritieken in natuurlijke taal. Het **GEPA-werk** uit 2025 breidde dit uit met op populaties gebaseerde verkenning. De literatuur over vaardigheidsevolutie uit 2026 — **SkillOpt**, **Trace2Skill**, **EvoSkill** — ontwikkelt methoden voor het stapsgewijs ontdekken en verfijnen van vaardigheidsartefacten. (Referenties van de artikelen in het afsluitende blok hieronder.)

Deze methoden zijn echte vooruitgang. Ze gaan verder dan het oudere paradigma van 'fijnafstemming tegen een vast doel'. Het artefact dat wordt geoptimaliseerd is nu tekst, met meerdere mogelijke vormen, programmatisch aanpasbaar en leerbaar uit feedback. Dit is meer participatief van aard dan wat er eerder was. Het verdient aandacht.

Maar de acceptatiepoort, die al dit werk omvat, accepteert de variant met de hoogste score. Eén enkel getal rangschikt de kandidaten, en de kandidaat met de hoogste score wint. De poort is de optimizer, en de optimizer is de poort.

De kloof die dit openlaat, is de kloof die dit artikel de hele tijd heeft verwoord.

Geen kaitiaki voor het artefact. De gemeenschap wiens werk de AI zou moeten dienen, speelt geen rol bij het bepalen welke variant van het artefact overblijft. De kandidaat die het hoogst scoorde ten opzichte van de benchmark overleeft; de visie van de gemeenschap op wat het artefact zou moeten nastreven is, in het beste geval, een input stroomopwaarts van de benchmark, niet een constitutieve autoriteit over de poort.

Geen iwi over het traject. Het artefact drijft in de loop van de tijd ergens heen. De koers wordt bepaald door de benchmark, niet door de kāhui die het artefact

ogenschijnlijk dient.

Geen door de gemeenschap gedefinieerde grens die wordt getoetst op het moment dat de output wordt geproduceerd. Culturele grenzen — als die al in het systeem bestaan — zijn overwegingen tijdens de training die in de scorefunctie zijn ingebakken, niet runtime-poorten die worden getoetst aan de eigen tikanga van de gemeenschap.

Deze kloof is structureel, niet functiegebonden. Het onderzoek naar het optimalisatielandschap kent geen laag van gemeenschapsautoriteit omdat het onderliggende raamwerk geen notie heeft van de gemeenschap als een constitutieve plaats van autoriteit. Het raamwerk is: streef een metriek na, poort op basis van score. Het toevoegen van “gemeenschapsautoriteit” is geen aanpassing van een parameter. Het vereist een andere theorie over waar autoriteit ligt — door de gemeenschap gedefinieerd, in meerdere handen, participatief herzien. Die theorie is waar Berlin en Alexander op wijzen en wat de praktijk kāhui altijd al heeft gehad.

De architectonische toewijding Villageligt bij de plaats waar de toegangscontrole zich bevindt. De methoden voor grensoptimalisatie, waar deze nuttig blijken te zijn, kunnen *onder* het gezag van het stuurcomité vallen in plaats van *als* het gezag zelf. De maatstaf ligt stroomafwaarts van de kaitiaki, niet stroomopwaarts. De beknopte vorm van dit betoog is te vinden in §5.5 van de *Te Kāhui Māori van juni 2026*; dit artikel is de uitgebreide versie.

Wat volgt uit het serieus nemen van de brug

Als het argument aanslaat, volgen daaruit verschillende specifieke zaken.

Een AI die meerdere gemeenschappen moet dienen, kan zijn toegangspoort niet bij een benchmarkscore hebben. De toegangspoort moet bij de door de gemeenschap gedefinieerde autoriteit liggen — sturende autoriteit die zich bevindt waar het leven zich afspeelt, herzien door de mensen wier levens de output van de AI raakt, toegepast op het moment van output in plaats van alleen op het moment van training.

Polycentrische sturing is de architectuur die hiervoor nodig is. Geen enkele wereldwijde autoriteit over het gedrag van de AI; geen gecentraliseerde toetsingscommissie; niet de ontwikkelaars van de AI als de facto autoriteit. Elke bestuursinstantie ondertekent haar eigen pakket. Elk pakket weerspiegelt de tikanga van de mensen die het bestuurt. De AI houdt zich bezig met het pakket dat van kracht is voor de huurder die zij bedient. Het pakket van geen enkele huurder regelt de huurder van een andere huurder. Meervoudige goederen, meervoudig in bezit, meervoudig herzien.

Runtime-controle is de poort die hiervoor nodig is. Niet alleen afstemming tijdens de trainingstijd op een globale doelstelling; runtime-toepassing van de eigen grens van de gemeenschap op het moment dat output wordt geproduceerd. Mead Tikanga Test is het structurele patroon: een handeling wordt beoordeeld aan de hand van de tikanga van de mensen op wie de handeling van invloed is, door hen. De taak van het platform is om de test toe te passen die de gemeenschap heeft goedgekeurd, niet om deze te vervangen door zijn eigen test.

Berlin en Alexander hebben hier geen oplossing voor gevonden. Ze benoemden wat

governance vereist. Ze stelden vast — Berlin vanuit de politieke filosofie, Alexander vanuit het bouwvak — dat plurale goederen niet kunnen worden gereduceerd en dat levende wezens niet kunnen worden opgelegd. Het debat over AI-bestuur heeft het grootste deel van het afgelopen decennium voorbijgegaan aan hun werk. De prijs daarvan is de productie van een kader dat, zelfs op willekeurige schaal en met geavanceerde techniek, niet kan doen wat bestuur voor meervoudige gemeenschappen vereist.

Kāhui Māori heeft dit werk gedaan zonder de terminologie van Berlin of de diagrammen van Alexander nodig te hebben. Het werk is wat het is, ongeacht wie het onder woorden brengt. Dit artikel is een poging om voor lezers die misschien nog niet bekend zijn met de onderliggende praktijk, duidelijk te maken wat er structureel op het spel staat — en welke alternatieve architectuur er al in gebruik is, werkt en de moeite waard is om aandacht aan te besteden.

Meer lezen

Berlin — *Two Concepts of Liberty* (1958); *The Hedgehog and the Fox* (1953); *Four Essays on Liberty* (1969).

Alexander — *The Nature of Order* (vier delen, 2002–2004); *A Pattern Language* (1977); *The Timeless Way of Building* (1979).

Te Kāhui Raraunga — *Te Mana o te Raraunga Māori Data Governance Model* (Tuia te korowai o Hine-Raraunga); *Māori AI Governance Framework* (met samenvattend rapport en bronnen voor gebruiksscenario's). hui.io.

Karaitiana Taiuru — *Kritische analyse: Te Mana Raraunga* (20 september 2025). taiuru.co.nz/critical-analysis-mana-raraunga/.

Andere stemmen in de Berlijnse traditie die het lezen waard zijn:

- Joseph Raz — *The Morality of Freedom* (1986); *Engaging Reason* (1999).
- Bernard Williams — *Moral Luck* (1981); *Ethics and the Limits of Philosophy* (1985).
- John Gray — *Berlin* (1995); *Two Faces of Liberalism* (2000); *Isaiah Berlin: An Interpretation of His Thought* (2013).
- Charles Taylor — *Sources of the Self* (1989); *The Politics of Recognition* (1992).
- Hannah Arendt — *The Human Condition* (1958).
- Iris Murdoch — *The Sovereignty of Good* (1970); *Metaphysics as a Guide to Morals* (1992).

Waar de technische literatuur naar wijst

Een afsluitend blok, dat geen deel uitmaakt van het bovenstaande betoog. De methoden bestaan; de gate-locus-vraag blijft open.

- **SkillOpt** — arXiv:2605.23904. Microsoft + Shanghai Jiao Tong / Tongji / Fudan, 2026. Optimalisatie van vaardigheidsartefacten.
- **GEPA** — arXiv:2507.19457. 2025. Populatiegebaseerde verkenning van tekstartefacten.

- **TextGrad** — arXiv:2406.07496. Stanford, 2024. Gradiëntachtige updates van tekst via kritiek in natuurlijke taal.
- **Trace2Skill** — arXiv:2605.21810. 2026. Vaardigheidsinductie uit uitvoeringssporen.
- **EvoSkill** — arXiv:2603.02766. 2026. Evolutionaire vaardigheidsontwikkeling.

Citaten zijn op basis van de identificatiecode van het artikel. De meeste dateren van na de leesdeadline van de auteur van dit artikel; de identificatiecodes vormen de gezaghebbende basis, geen parafrase. Wat het bestaan van de literatuur aantoont, is dat het substraat dat Village gebruikt — een bevroren basismodel, een zich ontwikkelend tekstartefact dat de instructies van de agent bevat, een geautomatiseerde validatiepoort — onafhankelijk wordt bereikt door meerdere onderzoekslijnen.

Waar het raamwerk Villagestructureel verschilt

De hierboven genoemde optimiser-landscape-methoden en het polycentrische bestuurskader Villagedelen een substraat, maar wijken af op elk structureel aspect dat van belang is voor het bestuur. De verschillen zitten niet in de afstemming, hyperparameters of de keuze van benchmarks — ze zitten in waar de autoriteit ligt.

Dimension	Optimiser-landschapskader	Village -framework
Locus van de acceptatiepoort	Benchmarkscore — één enkel getal rangschikt kandidaat-artefacten	Stuurgroep — door de gemeenschap erkende autoriteit over wat het artefact mag nastreven
Bevoegdheid over de evolutie van het artefact	De optimalisator (de poort is de optimalisator; de optimalisator is de poort)	De gemeenschap (rangatira / kaitiaki / mema, die pakketten herzielt via hui en kōrero)
Behandeling van meerdere goederen	Gescalariseerd in de doelstelling; samengevat in één getal voordat de optimalisatie wordt uitgevoerd	In handen van meerdere autoriteiten; geen globale optimizer; geen enkele score voor alle tenants
Controle van de grenzen tijdens de uitvoering	Afstemming tijdens de training op een globale doelstelling; geen door de gemeenschap gedefinieerde grens op het moment van output	Runtime-gate tegen het stuurpakket op het moment dat outputs worden geproduceerd; Mead Tikanga Test als het structurele patroon

Dimension	Optimiser-landschapskader	Village -framework
Rol van de gemeenschap in de lus	Begunstigde of slachtoffer van afwijking — de gemeenschap bevindt zich stroomopwaarts van de benchmark of stroomafwaarts van de output, nooit als onderdeel van de poort	Constitutieve deelnemer — de gemeenschap is het centrum van autoriteit dat bepaalt wat het artefact kan worden
Wat “afstemming” betekent	De outputs van het artefact scoren hoger ten opzichte van een benchmarkproxy voor wat de gemeenschap wil	De output van het artefact valt binnen de grenzen die de gemeenschap zelf heeft goedgekeurd, herzienbaar op de tijdschaal die de gemeenschap zelf vaststelt
Foutmodus wanneer het artefact afdrijft	De gemeenschap heeft geen constitutieve rol om afwijkingen te corrigeren; alleen training-data en benchmarkherziening, beide stroomopwaarts van de optimizer in plaats van constitutief voor deze	De gemeenschap herzielt haar eigen pakket; correctie is intrinsiek aan de architectuur, niet ernaast geplaatst
Wat federatie betekent	Het delen van gewichten, prompts of vaardigheidsbibliotheken tussen systemen die elk hun eigen optimizer hebben	Het delen of erkennen van stuurbevoegdheid tussen gemeenschappen die elk macht hebben over hun eigen tenants
Wat schaal betekent	Meer gebruikers die door dezelfde optimizer worden bediend tegen dezelfde benchmark	Meer autoriteiten, elk met hun eigen pack; het platform richt zich op het pack dat actief is voor de tenant die het bedient

De structurele keuze is consistent in het hele overzicht. In het optimiser-landscape-kader wordt de gemeenschap **bediend door** een optimalisatieproces dat bepaalt waar het artefact naartoe gaat. In het Village **vormt** de gemeenschap **de autoriteit die bepaalt waar het artefact naartoe gaat**. Dit is het verschil tussen een dienstverleningsrelatie en een politiek systeem.

Hieruit vloeien twee praktische gevolgen voort.

Ten eerste is het substraat van de optimiser-landscape-methoden herbruikbaar binnen Villageraamwerk. Als een van deze methoden nuttig blijkt voor een

beperkte technische taak — het verfijnen van een domeinspecifieke vaardigheid, het verkennen van varianten van een instructietekst, het afleiden van een vaardigheid uit uitvoeringssporen — kan Village de methode overnemen met het stuurpakket als poort in plaats van de benchmark. De optimiser valt *onder* het gezag van de gemeenschap, niet is het gezag zelf. Dit is niet hypothetisch: het is de architecturale toewijding die Village in staat stelt grensverleggende methoden serieus te nemen zonder te verliezen wat governance tot governance maakt. De methoden worden instrumenten die de gemeenschap hanteert, niet processen waaraan de gemeenschap onderworpen is.

Ten tweede kunnen de methoden uit het optimalisatielandschap niet achteraf worden voorzien van gemeenschapsautoriteit zonder hun onderliggende kader te veranderen. Het toevoegen van een “gemeenschapsinput”-kanaal stroomopwaarts van de benchmark is niet hetzelfde als de gemeenschap de autoriteit over het artefact maken. De benchmark draait nog steeds; de optimizer fungeert nog steeds als poort; de gemeenschap is nog steeds een ontvanger. Om de gemeenschap aan de poort te plaatsen is iets nodig wat het optimalisatiekader niet heeft: een notie van de gemeenschap als een constitutieve locus van autoriteit. De aanwezigheid of afwezigheid van die notie is geen feature flag. Het is de keuze voor wat voor soort systeem er wordt gebouwd.

Dit artikel heeft van begin tot eind betoogd waar die locus thuishoort. De technische literatuur wijst naar het substraat Village gebruikt. De structureel open vraag — waar de poort zich bevindt — is de vraag die de filosofische brug hierboven bedoeld is te beantwoorden. Berlins pluralisme en Alexanders levende structuur zeggen dat de poort geen scalaire grootheid kan zijn en niet gesloten kan zijn. De praktijk Kāhui laat zien hoe het eruitziet wanneer de poort door de gemeenschap wordt gedefinieerd, pluralistisch wordt gedragen en participatief wordt herzien. Village is de architectonische toewijding om het platform vanaf het begin op die manier te bouwen.